

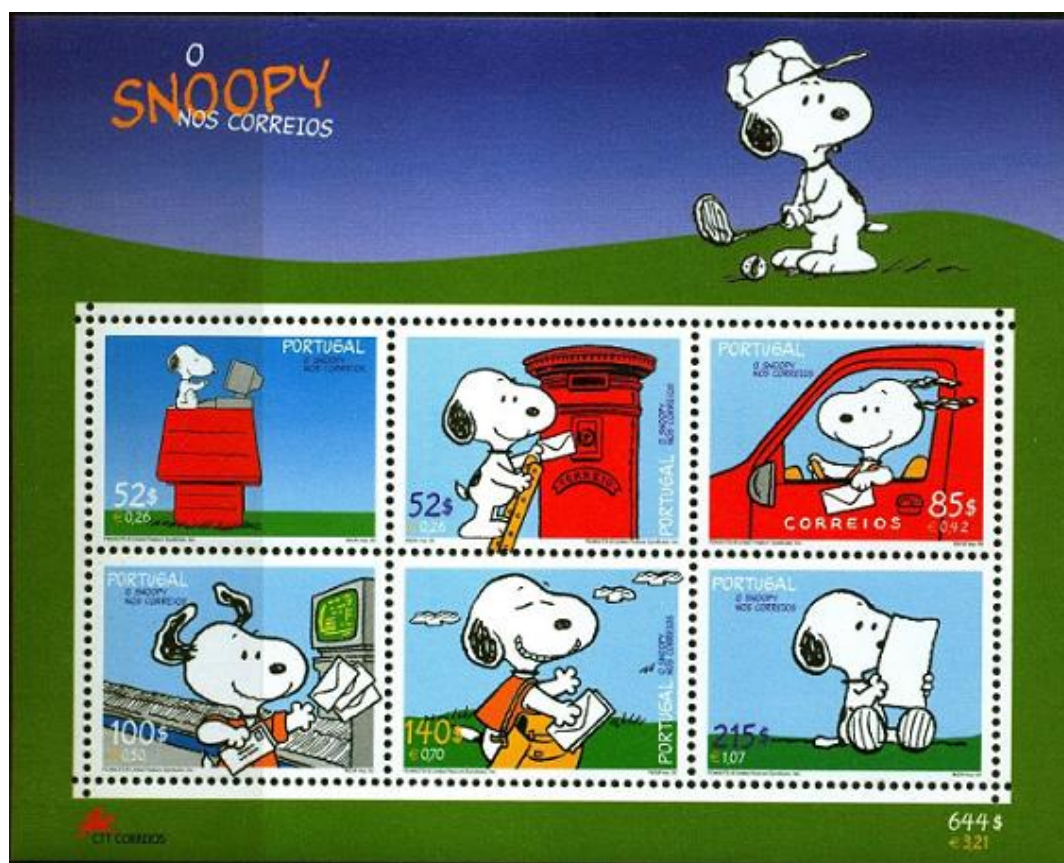

דבר העורכת

לקוראים שלום,

החודש אנחנו חוזרים לכתבות האהובות עלינו מ-8 השנים בהן נושאונצ'יק מתפרסם. המערכת בחרה 3 כתבות אהובות במיוחד ומפרסמת אותן בגיליון זה – ה-96 במספר (!). זאת ההזדמנות גם להודות לכל הכותבים שלנו בעבר ובהווה. נרצה גם לצאת בקריאה נרגשת ודחופה לקוראינו בבקשה לכותבים נוספים. אם יש לכם רעיון לכתבה ותוכלו לסייע אנא צרו קשר – תודה מראש ☺.

ובנושא דומה – נשמח לשמוע ממכם הקוראים אלו סוגים של מאמרים תרצו לקרוא בבטאון. אנא שילחו לנו נושאים מעניינים ואנחנו ניצר את התוכן בהתאם. הנושאים יכולים להיות כלליים מאד כמו למשל "היסטוריה" או פרטיים יותר כמו "היסטוריה של ארץ ישראל" או אף "מלחמת העצמאות". תברוכו!

עזרו לנו לכתוב! גיליון מזכרת מפורטוגל המציג את סנופי כותב מכתב

אז מה בגיליון? אסף אברהם סיפר לנו על הבול הראשון בעולם, מאמר מהגיליון הראשון של נושאונצ'יק (!). בגיליון 18 ניצה וולפנזון חלקה איתנו חוויות בכתבה ימי מלחמת העולם השניה במבט של ילדה באחת המושבות בארץ. מגיליון 32 לקחנו את המאמר על כלי תחבורה מיתיים של אלי מועלם. ולבסוף, בכל גיליון, חידון בולאי נושא פרסים.

שלכם, שביט

הבול הראשון – הפני השחור

אסף אברהם

שלום בולאים צעירים,

בוודאי, ראיתם עד היום בולים רבים, ואולי אפילו ראיתם תמונה של הבול הראשון בעולם. ואם לא, הנה היא כאן. לבול הראשון בעולם יש שם, קוראים לו "הפני השחור", מפני שצבעו שחור, ומפני שמחירו היה פני אחד.

את הבול המציא אנגלי בשם רולנד היל, באנגליה, בשנת 1840. הרעיון לבול דואר נולד שלוש שנים לפני כן, כאשר רולנד היל, שכבר אז היה איש מוכר וידוע, כתב עבודת מחקר גדולה שבה בדק כיצד עובד הדואר באנגליה, מפני שהיו הרבה מאוד תלונות מצד הציבור, על כך שדברי דואר לא מגיעים בזמן, מחיר המשלוח גבוה מאוד ועוד בעיות אחרות. היום כאשר אתם שולחים מכתב, אתם משלמים על בול דואר אך באותם ימים מי שקיבל את המכתב, הנמען, הוא זה ששילם ועל כן הדואר היה צריך להמתין לו, לעיתים זמן רב. עוד בעיה קשה שסבלו ממנה הן הדואר והן האזרחים, היא שיטת החישוב המסובכת של דמי הדואר: מחיר משלוח המכתב בדואר נקבע לפי מספר הדפים במכתב או משקלו והמרחק שעליו לעבור מסניף הדואר ועד היעד. שיטה זו אילצה את פקידי הדואר לחשב מחדש את עלותו כל מכתב, מה שגזל המון זמן.

רולנד היל כתב בעבודתו מספר המלצות כיצד יש לשפר את עבודת הדואר, ומתוך ההצעות הללו, שלוש זכורות כמהפכה: מחיר אחיד לכל דברי הדואר עד משקל 15 גרם (במקום ספירת הדפים); הפיכת כל אנגליה לאזור אחד (במקום חישוב מרחקים) ותשלום מראש (במקום שישלם הנמען). עוד המליץ כי הדואר ימכור מעטפות שמחירן כולל את דמי המשלוח, אך בול הדואר עצמו הומצא מתוך החשש שהמשרת שנשלח לסניף כדי לקנות מעטפה ולשלוח את המכתב אינו יודע קרוא וכתוב (כך היה באותם ימים) ולכן לא יוכל לכתוב את כתובת הנמען עליה. אם יוכל לקנות המשרת רק את החותמת, על פיסת נייר קטנה ולהדביק אותה למעטפה, יראה אותה פקיד הדואר כסימן לכך שדמי המשלוח שולמו, והאדון יוכל לכתוב את כתובת הנמען בביתו.

הצעותיו של רולנד היל התקבלו, ובשישי לחודש מאי שנת 1840 החל הציבור בבריטניה להשתמש בבולים. עד מהרה נפוצו רעיונותיו של היל בכל העולם, ועד היום עובדות רשיות הדואר באותן השיטות שהמציא היל לפני יותר ממאה ושבעים שנה...

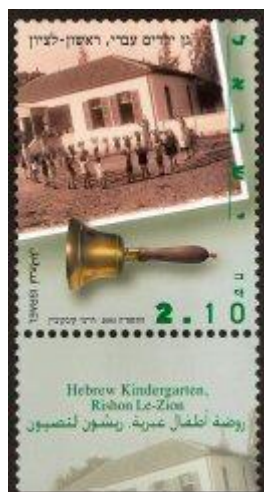
לתגובות ניתן לפנות לאסף בכתובת: stamp@nana10.co.il

ימי מלחמת העולם השניה במבט של ילדה באחת

המושבות בארץ

ניצה וולפנזון

בארץ היו אלה ימי המנדט הבריטי. שלוש שנים לפני שפרצה מלחמת העולם השניה התחוללו "מאורעות" – כך נקראו ההתנכלויות של הכנופיות הערביות לשוב היהודי, שהחלו בשנת 1936, בעיקר התקפות רצחניות על ישובים ועל התחבורה. ה"מאורעות" הסתיימו בשנת 1939.

גן הילדים
בראשון לציון

מלחמת העולם השניה פרצה ב-1.9.1939 שהיה גם יום פתיחת שנת הלימודים האחרונה שלי בגן הילדים במושבה ראשון לציון. הצבא הגרמני פלש לפולין ובתגובה על כך הכריזו בריטניה וצרפת מלחמה על גרמניה. איני יודעת עד כמה היו התושבים היהודיים של ארץ ישראל מודעים באותו יום למשמעות הגורלית של המלחמה. התקשורת לא היתה זמינה ומהירה כמו היום, וגם העיתונאים והפרשנים לא חזו את העתיד הקודר.

אנו, בגן הילדים, שיחקנו, בתמימות ובשלווה, בבובות ובקוביות, ובהפסקות התאספנו לאורך הגדר כדי לצפות בתרגילי הסדר שערכו אנשים עם כובעי צמר גבוהים על יד תחנת המשטרה הבריטית הסמוכה. קראנו להם "גאפירים". לימים למדתי שאלה הם הנוטרים, שוטרים יהודים שפעלו במסגרת המשטרה הבריטית, וביזמת הסוכנות היהודית, החל מהמאורעות ה"ל".

לקראת תום השנה הראשונה למלחמת העולם השניה סיימתי את גן הילדים וקיבלתי תעודה (יולי 1940).

על התעודה הודבק בול קרן הקיימת 5 מיל ארץ ישראלים כדי לממן את קניית הקרקעות ועיבודן. הסיסמה של הקרן הקיימת היתה באותם ימים "גאולה תתנו לארץ" ככתוב בתנ"ך.

מועד תחילת הלימודים בבית הספר התקרב וכבר יכולנו להבין מה קורה מסביבנו. הערבים חזרו לעבוד במושבות, בבתים ובפרדסים. המשוריינים הבריטים עברו בדרך למחנה הצבאי סרפנד הסמוך. אבות של ילדים בכיתתי עבדו כאזרחים בצבא הבריטי ובתי חרושת וחקלאים מכרו מתוצרתם לצבא הבריטי במזרח התיכון. מצד שני היה מחסור במצרכים מסויימים והשלטון המנדטורי הנהיג "צנע" שכונה אז "יוטיליטי" ("תועלת" ולא מותרות).

חגגנו את חגי ישראל, שלחנו "שנות טובות" עם בולי המנדט. בכיתה שרנו שירים על "העיירה הבוערת" ולמדנו את ביאליק שמתאר את "עיר ההריגה" – אבל התפנונו לפרעות ביהודים בגולה 40 שנה קודם לכן, בשנת 1903, ולא ידענו שבאותו זמן כבר תיכנן הצורר הנאצי את חיסולו של העם היהודי כולו. עקבנו אחרי החדשות מהחזיתות השונות באמצעות מכשירי-הרדיו המעטים שהיו לנו, מהכתורות בעתונים ובמדור מיוחד בעתוני הילדים. במוצאי שבת הצטופפנו ליד הרדיו היחיד שהיה בקיוסק השכונתי, ותוך כדי שתיית גזוז שמענו את הפרשנות השבועית של הפרשן הפופולארי משה מדזיני.

בולי המנדט: קבר רחל, בית לחם; מגדל דוד, ירושלים; מסגד עומאר, ירושלים; טבריה

וינסטון צ'רצ'יל

שמענו בדאגה את החדשות על התקדמות הגרמנים בצפון אפריקה ומי שזכה והיה לו בבית מקלט רדיו הקשיב גם לתחנת ה-BBC בחצות ושמע את נאומיו של צ'רצ'יל, ראש הממשלה הבריטי, המפיח אומץ ועידוד לבריטים הלוחמים נגד גרמניה הנאצית. היו שחיכו לשידור כדי לשמוע

את השיר "לילי מרלין" שהושמע בפתיחה. היתה גם תחנת-שידור פולנית, שהאזנו לה מבלי להבין פולנית מכיוון שהשמיעה את הפולונז הצבאי של שופן כפתיחה (לא היו נפוצים עדיין אמצעים אחרים לשמיעת מוזיקה מוקלטת).

הקרב באל עלמיין

בביתנו השכרנו חדר לחיילים פולנים מצבא אנדרס שנשלחו למזרח התיכון להילחם בגרמנים – והימים ימי מלחמתנו של מרשל מונטגומרי הבריטי במרשל רומל הגרמני באל-עלמיין. בעזבם את הארץ השאירו החיילים הפולנים שהתגוררו אצלנו בונבוניירה של שוקולדות לילדי המשפחה המארכת... מצרך מבוקש באותו

זמן.

מטוסים איטלקים עברו מעל מושבתנו והטילו פצצות על תל אביב ונגרמו אבדות כבדות. הונהגה "האפלה", החלונות כוסו בבדים כהים וגם הודבק על הזגוגיות שתי וערב של נייר דבק חום כדי שלא ייווצרו רסיסים רבים. שיעורים הכנתי לאור עששית נפט כדי שלא יבקע אור חזק שייראה דרך החרכים על ידי מטוסי האוייב ויסמן להם את דרכם. פקחים הסתובבו ברחובות והתריעו לסגור את האור במקום שבקע למרות הכיסויים. השחייה בחוץ בלילות היתה לא נעימה גם בגלל החיילים הבריטים שנהגו להשתכר ולהתנכל לבחורות שעברו ברחוב.

הנרייטה סאלד

באותה תקופה הגיעו אלינו טיפין-טיפין ידיעות על מצוקת היהודים באירופה הכבושה, ובשנת 1943 נסעה הכיתה שלנו אל תחנת הרכבת במושבה הסמוכה רחובות, לקבל את פניהם של "ילדי טהראן" – ילדים יהודיים שהופרדו מהוריהם והגיעו לארץ דרך ברית-המועצות ואיראן. לימים למדתי שהיתה זו הצלה וקליטה בארץ של ילדים ניצולים במפעל "עליית הנוער" שבראשה עמדה האשה הנכבדה והידועה בפעילותה הציונית בארה"ב ובעולם הנרייטה סאלד.

בדרך לבית הספר הבחנתי מדי פעם בכרוזים שהודבקו על קירות הבתים. אלה היו כרוזים נגד "הספר הלבן" הבריטי שנעל את שער-הארץ בפני יהודים – מאז תחילת 1939 – עוד לפני שפרצה מלחמת העולם, והשערים לא נפתחו חרף המלחמה והשואה. היישוב היהודי הגיב בכעס, במרירות, בהפגנות, בכרוזים ובאלימות: תחילת הטרור האנטי-בריטי של לח"י מ-1940, אח"כ גם האצ"ל מ-1944, ולבסוף בשיתוף ההגנה במסגרת משותפת שנקראה תנועת המרי העברי מ-1945 – זמן קצר אחרי סיום המלחמה.

מצד שני, הבחנו בתנועת התגייסות של גברים ונשים כאחד לבריגדה היהודית שלחמה נגד הגרמנים במסגרת הצבא הבריטי. תושבי מושבתנו היו גאים בבת המושבה, חנה לזין, שהגיעה לדרגה גבוהה בצבא הבריטי. לימים נבחרה להיות גם ראש העיר. בין

בולי הקרן הקיימת שהודבקו על תעודות הסיום מדי שנה היו בולים שהוקדשו לחיילי הבריגדה היהודית וגם בול שתמורתו הוקדשה למשלוח ספרים לחיילינו (הבולים נמצאים על תעודות שברשותי מראשית שנות הארבעים).

במאמר מוצגים בולי קק"ל מכיוון שלא היתה לנו עדיין מדינה והם היו הבולים הלאומיים שלנו באותה תקופה, בזמן שהדואר הרשמי היה בידי הבריטים והשתמשו בבולי המנדט. אמנם היו עליהם תמונות של קבר רחל ומגדל דוד אבל הבולים עצמם לא היו שלנו. במקום "ארץ ישראל" היה כתוב בהם "פלשתינה (א"י)".

גם השמועות, ולצערנו גם הידיעות הבדוקות בדבר השואה הנוראה של יהדות הגולה קיבלו אצלנו, התלמידים, הדגשת יתר מצמררת על ידי קונטרס שקיבלנו מקק"ל בשם "לא נשכח הגולה" והקפדנו לרכוש ולהדביק בתוכו בולים ובהם איורים של אתרים יהודיים בתפוצות הגולה. הוסבר שהתרומה היא עבור רכישת קרקע לשוב הפליטים. גם אלינו לכתה הצטרפו ילדים רזים וחיוורים שאט אט התקבלו בינינו, אך בשנותי הבוגרות הכיתי על חטא שלא תמיד קיבלנו את פניהם בסבר פנים יפות.

המלחמה נסתיימה בשנת 1945 אולם תלאותיו של הישוב העברי בארץ לא חלפו. באו שנים קשות של מאבק נגד הבריטים, מלחמת שחרור קשה והמאמץ להדוף את פלישתן של שבע מדינות ערב. כל אלה עוד לא היו ידועים לנו כשרקדנו בשמחה לצילי סיום מלחמת העולם והמנוני התקווה והאומות המנצחות שבישרו על עולם חדש של שלום ואחוה. החזון הזה מצפה עדיין להגשמתו המלאה.

לתגובות ניתן לפנות לניצה בכתובת: anuw@zahav.net.il

כלי תחבורה מיתולוגיים

אלי מועלים

מי מאיתנו לא חלם אי-פעם להיות בעל כנפיים ולעוף מעלה בשמיים? מי מאיתנו לא קינא בציפורים העפות בחופשיות לאן שיחפצו? ובדגים החיים במים באופן טבעי? ובכן, חלומות אלו עתיקים כימי האנושות כולה. מאז ומתמיד שאף האדם לכבוש את השמיים ואת הימים ורק במאה ה-19 החלו חלומות אלו להתממש עם ההמצאות והפיתוחים הטכנולוגיים.

אבל, חלומות אלו אכן "יצאו לפועל" בעבר הרחוק כאשר בני אדם העניקו ליצורים מיתולוגיים יכולות תנועה דמיוניות. בכל מיתולוגיות העולם ניתן לראות מוטיבים משותפים ו"כלי תחבורה" זהים בהם השתמשו האלים ושאר היצורים המיתולוגיים.

יצורים מכונפים ידועים בכל מיתולוגיות העולם. המפורסמים שבהם הם דדלוס ובנו איקרוס מהמיתולוגיה היוונית שנכלאו בצינוק על אי בודד. בנסותם לברוח, בנה דדלוס לו ולבנו כנפיים מנוצות ושעווה בכדי לעוף מהאי הבודד לחופש. איקרוס, שנהנה כל כך מתחושת התעופה, עף גבוה יותר ויותר עד שהשמש המיסה את השעווה ונוצותיו נפלו. דדלוס בראותו את בנו מתחיל ליפול אל הים ניסה לתפוס אותו בדרכו אך הוא טס קרוב מדי לפני הים והרוח העיפה את הנוצות הדבוקות אל גופו והוא נהרג יחד עם בנו.

הרמס, שליח האלים, על בול מגרנדה

איקרוס על בול מהונגריה

קינרי על בול מקמבודיה

יצור מכונף מפורסם היה הרמס, שליח האלים, לו היו כנפיים ברגליים ובכובע שאיפשרו לו יכולת תעופה. הרמס, בגלל יכולתו זו, הפך עם השנים, לסמל של הרבה רשויות דואר ומופיע על הרבה בולים, רובם הונפקו לכבוד ארגון הדואר UPU.

גם במיתולוגיות המזרח ידועים יצורים מכונפיים. המפורסמת שבהם היא קינרי, ששימשה כשליחה בין בני האדם לבין האלים. היא ידועה ביופיה ובחן שלה וכן ביכולות השירה והריקוד שלה. לא לחינם הקדישה קמבודיה סדרת בולים שלמה ליצור חינני זה.

יצורים נוספים, מלבד בני אדם, היו גם הם מכונפים. במיתולוגיה היוונית ידוע על פגסוס, הסוס המכונף וכן הכימרה, יצור המורכב מחלקי בעלי חיים שונים בעל כנפיים. במיתולוגיות המזרח

הקרוב היו גם יצורים מכונפים. ניורטה, אל הרעם השומרי, תואר כאריה מכונף ששאגותיו נשמעות בכל רחבי העולם.

אפולו אל השמש על בול מצרפת

מרכבת אל השמש הרתומה לפניקס
על בול מלאוס

אריה מכונף על בול מקפריסין

לא רק כנפיים שימשו כ"כלי תחבורה". מרכבות שונות ומשונות רתומות ליצורים עוד יותר משונים היוו חלק מאמצעי התעבורה המיתולוגיים. כמעט בכל מיתולוגיות העולם מתוארים אלי השמש כרכובים על מרכבה הרתומה לסוסים – לכאורה שום דבר מיוחד, מלבד דבר אחד – לסוסים הרתומים למרכבה היתה יכולת לדהור בשמיים. בבול הצרפתי, אחד מהיפים שבאוסף, מתואר אפולו אל השמש רוכב במרכבת השמיים. גם אלי השמש בבודהיזם ובהינדואיזם מתוארים רכובים במרכבות שמיים.

מרכבתו של הנסיך ווטסאנדון על בול מתיאלנד

בשדה התעופה וואטאי בווייטנאם, בירת לאוס, ישנו ציור קיר ענק של אל השמש רוכב במרכבה הרתומה לפניקס – עוף מיתולוגי שהפך לסמל חברת התעופה הלאית. ציור זה הונצח על בול שלדעתי הוא אחד מהבולים היפים של ממלכת לאוס. מרכבות אחרות במיתולוגיה הבודהיסטית רתומות לצבאים. מדוע נבחרה חיה עדינה ואצילה זו דווקא? הצבי הוא חיה מקודשת בבודהיזם מכיוון ובודהא ערך את דרשתו הראשונה בפארק הצבאים בבנרס. בבול

מרכבתו של פוסידון על בול מאלג'יר

מתאילנד רואים את הנסיך ווטסאנדון, אחד מגלגולי בודהא, רכוב במרכבה הרתומה לזוג חיות אצילות אלו.

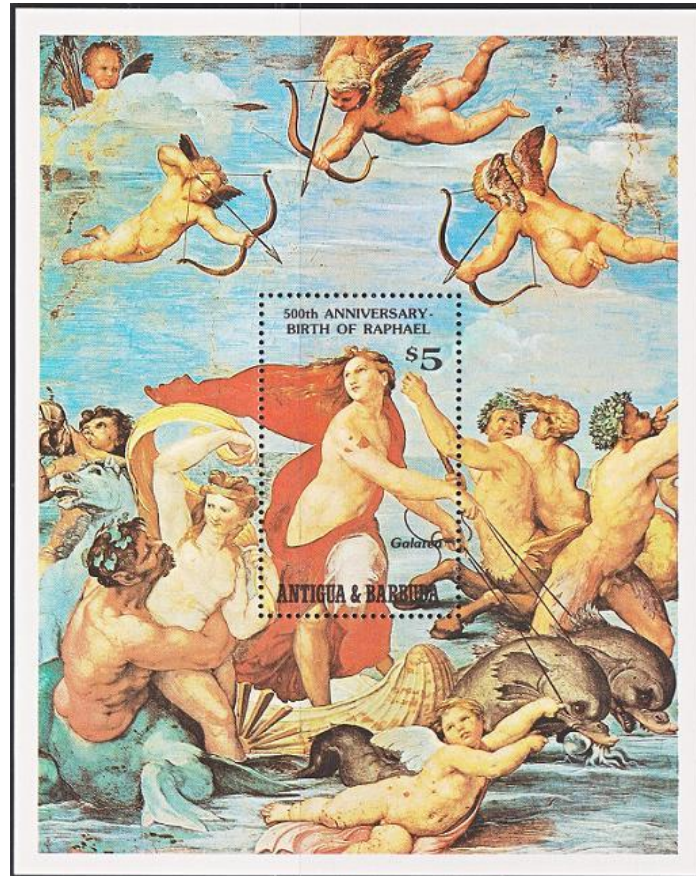
מרכבתו של זאוס, אבי האלים היווני, היתה רתומה לנשרים. מרכבה זו הונצחה על ידי רובנס בציורו המפורסם "מקורו של שביל החלב" בו היא נראית ברקע התמונה. למרכבות אחרות היתה יכולת לצוף על פני

הים. כזו היא מרכבתו של פוסידון, אל הים, הרתומה לסוסים שחיינים.

מרכבתו של זאוס על גליונית מבהוטן

והיו גם מרכבות שונות מהמרכבות אותן אנו מכירים. מרכבתה של גלתיאה, נימפת הים, אהובתו של אציס, היתה לא אחרת מאשר צדפת ענק הרתומה לזוג דולפינים. גלתיאה, עם מרכבתה המשונה, הונצחה בציור מפורסם של האמן רפאל. למלאת 500 שנה להולדתו הנפיקו מספר מדינות את ציורו המפורסם על בולים וגליונות. מעל גלתיאה, מעופפים קופידונים, יצורים מעופפים, היורים חצי אהבה בליבותם של אנשים וגורמים להם להתאהב.

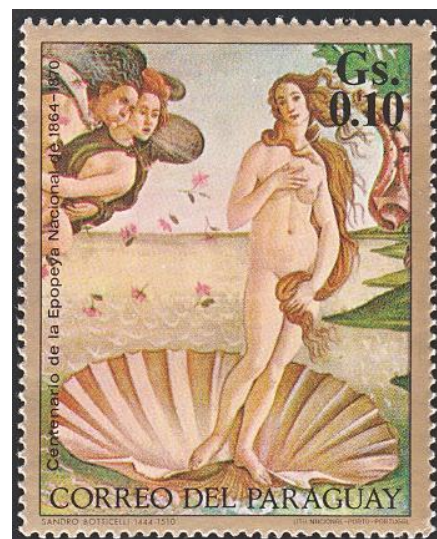

רפאל - גלתיאה רכובה על צדפה על גליונית מאנטיגואה וברבודה

יצור מיתולוגי נוסף שהשתמש בצדפה ככלי תחבורה היא אפרודיטה (ונוס), אלת היופי והאהבה. בציורו המפורסם של בוטיצ'לי, "לידתה של ונוס" נראית האלה עולה מקצף הגלים על גבי הצדפה. ודרך אגב, שמה של האלה נגזר מהמילה הלטינית "אפרוס" שפירוש קצף הגלים. מכאן גם נגזר שמה של יבשת אפריקה – על שם שיערם הגלי של האפריקאים.

ברהמה רכוב על פניקס על בול מלאוס

"הולדת ונוס בציור של בוטיצ'לי על בול מפרגוואי

אינדרה רכוב על ארוואן על בול
מלאוס

יצורים שונים שימשו גם כחיות רכיבה. האל ברהמה, אחד משלושת האלים החשובים בפנתיאון האלים ההינדואיסטי (טרימורטי) הנחשב כאל הבורא ואל הרחמים והחסד, מתואר כשהוא רכוב על ברבור ובבודהיזם, הוא מתואר רכוב על פניקס. האל אינדרה, אל הסופות והמלחמות במיתולוגיות ההינדואיסטית והבודהיסטית, מתואר כשהוא רכוב על גבי פיל בעל שלושה ראשים – האל ארוואן. פיל זה, בהיותו חיה מקודשת, הפך ברבות הימים לסמלה של ממלכת לאוס והוא הופיע על דגלה.

ונסיים במשהו משלנו - גם במיתולוגיה היהודית ידועים "כלי תחבורה". אחד מהם אף הונצח על גבי בול מסדרת "מדע בדיוני" בה שולבו נושאים מרכזיים במדע הבדיוני המודרני עם אלמנטים דומים מהמיתולוגיה

היהודית. בבול נראה טיל עף לירח, אז כלי תחבורה בדיוני פרי דמיונו של ז'ול ורן, ולידו מרכבת האש של אליהו הנביא. האם ניתן לראות במרכבה זו, ובעצם בכל "כלי התחבורה" המיתולוגיים שתיארתי כאן, כמבשרי ההתפתחות הטכנולוגית של המאות האחרונות? נחכה לאליהו הנביא!

מרכבת האש של אליהו הנביא

לתגובות ניתן לפנות לאלי בכתובת eli573@zahav.net.il

חידון מספר 96

איזו מדינה?

ארגון האומות המאוחדות (האו"ם) הנפיק סדרת בולים ארוכה של דגלי המדינות החברות בו.

של איזו מדינה הדגל הנראה בבול?

מי האיש?

מי האיש הנראה בבול?
בראש איזו אימפריה עמד?

זהה את הצעצוע

איך נקרא צעצוע זה?
ממי הוא קיבל את שמו?

את הפתרונות יש לשלוח למערכת nosonchik@gmail.com עד ל-15 ביוני. הפותרים מתבקשים לציין את גילם. בין הילדים ובני הנוער שיפתרו נכונה את החידות יוגרל פרס בולאי מתנת איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית. התשובות לחידות ושם הזוכה יפורסמו בגליון הבא.

פתרון חידון מספר 95

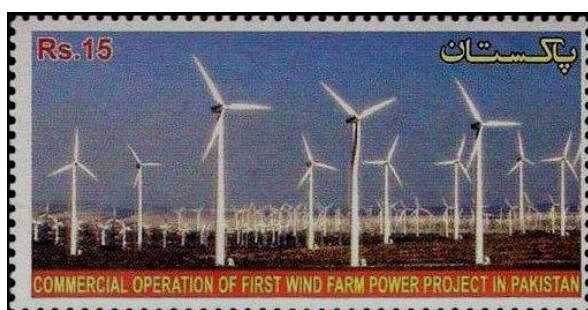
איזו מדינה?

זהו הדגל של קובה, המורכב מחמישה פסים – שלושה כחולים ושניים לבנים. בצד יש כוכב לבן על רקע משולש אדום.

מי האיש?

האיש הנראה בבול הוא ז'ול ורן, סופר צרפתי מהמאה ה-19, אשר היה מחלוצי המדע הבדיוני. בין ספריו הבולטים "20,000 מיל מתחת למים", "סביב העולם בשמונים יום" ו"מסע אל בטן האדמה".

זהה את המתקן

מתקן זה מייצר אנרגיה מרוח. זוהי אנרגיה נקיה, אשר אינה מזהמת את הסביבה. מתקנים אלו נפוצים מאוד באירופה. אצלנו קיימים מתקנים דומים ברמת הגולן.

בהגרלה שנערכה בין הפותרים נכונה עלה שמו של יאיר זיו בן ה-15. יאיר זוכה בפרס בולאי מתנת איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית.

מכתבים למערכת – לכל תגובה, הצעה או שאלה ניתן לפנות אלינו בכתובת
nosonchik@gmail.com